

УДК 598.2:001.4(477)

<https://orcid.org/0000-0001-5971-7055>

Г.В. ФЕСЕНКО

м. Київ, Україна

СТИСЛИЙ ОГЛЯД СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОРНІТОНОМЕНКЛАТУРИ В НАУКОВОМУ ВЖИТКУ

Доробок містить відомості про формування української номенклатури птахів. Перший його етап тривав із середини ХІХ до початку ХХ ст. і вирізнився створенням переліків автентичних назв. На другому етапі в кінці першої третини ХХ ст. відбулося широке залучення українських назв вітчизняних птахів до наукового вжитку. На третьому етапі з кінця 1930-х до початку 1980-х років сталося значне зросійщення орнітономенклатури. Четвертий етап, що почався із середини 1980-х років і тривав десять років, прикметний початком формування національної номенклатури птахів світу. Протягом п'ятого етапу в кінці 1990-х і першого десятиріччя ХХІ ст. відбулося повернення до питомо українських назв птахів. На шостому етапі в другому десятиріччі ХХІ ст. укладено цілісну систему української номенклатури птахів світу.

Ключові слова: птахи, номенклатура, формування, періодизація.

Вступ

Увагу мовознавців до української орнітологічної номенклатури навряд чи можна назвати значною. Вивченню цього пласту наукової термінології присвячена дисертаційна праця І. Сокола (1992), у якій автор зазначив, що на час його дослідження процес її формування, нормалізації та кодифікації було практично завершено. Проте справедливість цього твердження нині сприймається надто сумнівною. За останні 30 років, від часу відновлення Української державності, цей процес набув нового, відновлювального характеру й розповсюдився вглиб і вишир світового називництва.

Мета – коротко ознайомити ширше коло науковців та аматорів, яких цікавлять питання української природничої номенклатури, з розвитком системи українських назв у галузі орнітології.

Періодизація наукового вжитку українських назв птахів

До ХХ ст. українська мова ще була поза використанням у галузі природничих наук. Зокрема, праці із зоології подавали різними іноземними мовами. Утім, початковим періодом становлення вітчизняної орнітономенклатури можна вважати час від середини ХІХ до початку ХХ ст. включно. Розпочався він виходом у світ праць І. Верхратського (1864, 1869 а, 1869 б, 1872 а, 1872 б, 1879), присвячених назвам тварин і рослин, уживаних переважно серед населення Галичини. Загалом автор навів понад 2 тис. назв птахів у формі переліків. Про назви деяких видів птахів зі східних регіонів України можна дізнатися з праці М. Сомова (1897). Вона є російськомовною, і українські назви в ній представлені транскрибовано. Хоча в зазначений період уже існували переліки українських назв птахів, однак їх ще не вживали як нормалізовані, оскільки наукові україномовні доробки тоді ще не набули значного поширення. До вказаного періоду як вагомий внесок для розвитку національної природничої номенклатури

© Г.В. ФЕСЕНКО, 2023

варто віднести «Словарь української мови» за редакцією Б. Грінченка. Укладач навів не тільки українські назви птахів, але й їхні латинські відповідники: наприклад, «*Норéць*. ... 2) *Родъ утки: нырокъ Mergus albellus*» (Грінченко, 1908: 570), «*Пірни́коза*. ... *чомга, Podiceps cristatus*» (Грінченко, 1909: 187). Через кілька десятиліть це відіграло велику роль у новітньому формуванні складу українських назв птахів.

Другий період формування вітчизняної орнітономенклатури, який припав на кінець першої третини ХХ ст., відзначився не менш визначною подією – публікацією словника М. Шарлеманя (1927). Мабуть, від цього часу й варто вести відлік початку використання національних назв птахів у наукових джерелах. Автор словника навів приблизно 1,9 тис. назв для майже 400 видів птахів, указавши головні означення. З усього складу назв лише незначна кількість була назвами родів і родин. Майже всі назви були пов'язані з птахами вітчизняної фауни. Лише окремі з них позначали екзотичних наявних нині птахів: *кíві*, *рогодзьóб*, *казуáр*, *салангáна*, *папу́га*, *дзвонáр* тощо, а також кількох вимерлих – *моá*, *архіоптéрикс*, *дронт*. Період розвитку вітчизняної номенклатури птахів із широким складом назв питомо українського походження тривав недовго.

На тлі тогочасних політичних більшовицьких репресій стався злам у вжитку назв птахів у бік їхнього зросійщення. Період зросійщення припав на кінець 1930-х – середину 1980-х років. У своїй наступній відомій праці М. Шарлемань (1938) помітно відійшов від частини тих назв, які він навів у попередньому словнику. Зокрема, деякі назви він узагалі замінив російськими: замість *пiдсоко́лик мали́й* і *де́рихвіст* указав суто російські *де́рбник* і *ти́ркушка* відповідно. У більшій кількості випадків поряд із питомо українськими назвами навів походженням із російської, але вже як український варіант: *ко́лпиця*, *кро́халь*, *лутóк*, *кро́нішнеп*, *ва́льдишнеп* тощо. Останні дві походять із німецької і залучені в українську через російську.

У вказаний період вийшло знакове видання «Визначник птахів УРСР», призначений переважно для камерального використання (Воїнственський & Кістяківський, 1952, 1962). Він вирізнявся тим, що в ньому вперше в повному обсязі було наведено українські назви для всіх родів птахів фауни України, яких на той час налічували понад 170, а також назви усіх родин і рядів, які тоді ще не були остаточно уніфікованими. Зазначені особливості цього видання заклали основу для формування в майбутньому цілісної системи української орнітологічної номенклатури.

Водночас у цьому визначнику з більшою силою, ніж раніше, оприявнилося зросійщення назв птахів. Замість назви *пiсочник* з'явилися *зуйóк* (рос. *зуйóк*) і *га́лстучник*; замість *коловодник* – *уліт*, *щóголь*, *травник*, *поручáйник*, *чорніш* та *фіфі́*; замість *кулі́к-довгоно́г* – *ходу́личник*; замість *чоботáр* і *грі́цик* – *шилодзьóбка* і *веретéнник*; замість *пірни́коза* – *норе́ць*; замість *пiдсоко́лик* – *чегло́к*; замість *трав'я́нка* – *чекáн*; замість *прону́рок* – *оля́пка*. Не менше виявилось й таких випадків, коли українські назви вказано як другорядні, а першими виведено суто російські: *ко́лпиця* (*косо́р*), *стриж* (*серпокри́лець*), *пищу́ха* (*пiдкори́шник*), *королю́к* (*золотому́шка*), *сла́вка* (*крупі́в'янка*), *мали́нівка* (*вiльши́янка*), *завиру́шка* (*тинíвка*), *крупі́вник* (*воло́ве о́чко*). У кількох випадках російські назви наведено другими, імовірно, як перший крок для подальшого зросійщення: *ча́йка* (*чи́біс*), *ле́жень* (*авдо́тка*), *шишкáр* (*клет* [рос. *клéст*]), *щéврик* (*ко́ник* [рос. *конéк*]), *берестя́нка* (*пересми́шка*), *дрiзд-чи́котень*

(горобінник [рос. *рябінник*]), *дрізд-омелюх* (*деряба*), *камінка ліса* (*плешанка*), *синьошийка* (*варакушка*). Бачимо там і такі недоречності, скальковані з російської, як *чорнозобик*, *червонозобик*, *чорнозоба* і *червонозоба*, оскільки російському *зоб* в українській є чіткий відповідник *воло*. У визначнику також вжито означення *канарєсчний*, що є простою транслітерацією з російської.

За два десятиліття потому вийшов друком перший вітчизняний польовий визначник «Птахи України» (Марисова & Талпош, 1984). У ньому наведено здебільшого ті самі назви, що й у камеральному визначнику, тобто збережено переважно зросійщені варіанти назв, а деякі українські взагалі не подано. Зокрема, зникли такі українські назви, як *серпокрилець*, *тинівка*, *золотомушка*, *кропив'янка*, проте з деяких пар назв, що наведено в камеральному визначнику, прибрано суто російського походження, як-от: *коник*, *пересмішка*, *варакушка*, *плешанка*, *деряба*, *клект*. У кількох назвах частину *-зоб* замінено на *-воло*. Однак означення *канарєсчний* залишилося, хоча від української назви *канарка* мав би бути утворений прикметник *канарковий*.

До періоду кінця 1930-х – початку 1980-х років належить і праця «Посібник з зоогеографії» (Кістяківський & Корнеєв, 1968). Позаяк у ньому йшлося про найрізноманітніші зоогеографічні зони Землі, там мали бути згадані й іноземні види фауни. Тож у ньому до вжитку в українську мову залучили такі іншомовні назви, як *арара*, *араканга*, *кагу*, *какапо*, *кеа*, *лофорін*, *малео*, *мамб*, *пое*, *тоді*, *трагопан*, *турако*, *уека* тощо.

Власне, на цьому етапі формування національної номенклатури птахів у науковому вжитку І. Сокол (1992) і провів свої дослідження, зробивши врешті висновок про майже повне завершення унормування й кодифікації вітчизняної орнітономенклатури. Насправді всі три виділені до того часу періоди її розвитку стосувалися майже винятково складу назв вітчизняної фауни, яка тоді містила до 400 видів птахів, що становило чи не менше тридцятої частини від загальної кількості видів птахів у світі.

Із представлення розширеного варіанту номенклатури птахів у тримовному зоологічному словнику (Маркевич & Татарко) від середини 1980-х років розпочався четвертий період її розвитку, коли до наукового вжитку було запропоновано українські назви для значно більшої кількості видів. У цьому словнику подано назви приблизно 860 видів птахів, більшість із яких поширені в Палеарктиці, звідки переважно й залітають до нас рідкісні види. За своєю практичністю чимала кількість наведених назв була неоднозначною. Зокрема, до того часу використовували шість-сім трислівних видових назв птахів, у словнику ж виявилось майже сто нововведених трислівних назв. Урешті орнітологи ними так і не скористалися. Можна стверджувати, що фахові орнітологи взагалі обминули своєю увагою згаданий словник, через що в одному випадку певну назву, яка була в ньому, через 30 років дехто з них запропонував як нову (Форманюк, Кивганов & Гайдаш, 2012). Попри те протягом десятиріччя цей словник залишався одним з основних джерел вітчизняної орнітономенклатури й у подальшому відіграв суттєву роль в укладанні української номенклатури птахів світу.

Відновлення незалежності України в 1991 році вплинуло, без перебільшення, на всі ланки суспільного життя, зокрема й на ставлення до складу назв птахів, уживаних до того часу. Тож із кінця 1990-х – у першому десятиріччі ХХІ ст. відбувався процес повернення в користування питомо українських

наукових назв птахів, найперше стосовно видів вітчизняної фауни. Радикальне повернення до назв, представлених у М. Шарлеманя (1927), проявилось у праці «Анотований список українських наукових назв птахів фауни України», що витримала три видання (Фесенко & Бокотей, 2000, 2002, 2007). Із усього тодішнього складу птахів, який становив 416 видів, залишилися лише три назви російського походження – *хруста́н*, *синьга́* і *турпа́н*, оскільки вид під першою назвою є у нас винятково пролітним, а під двома іншими належать до залітних із північних і північно-східних районів Європи. Поновленими стали такі назви, як *підсоколик*, *косар*, *чоботар*, *тетеру́к*, *оря́бок*, *глуше́ць*, *слу́ква*, *баранець*, *грицик*, *коловодник*, *кульон*, *пронурок*, *золотомушка*, *трав'янка*, *круп'янка* тощо. Зазначена праця за рівнем використання автентичних означень виявилася найкардинальнішим кроком до першоджерел українських назв птахів.

Вільний прояв позицій у дискусії про міру повернення до автентичних назв сформував і два інші варіанти переліків українських назв видів, які можна розглядати в одному руслі. У кожному з них, як і в найрадикальнішому, позначився суб'єктивний чинник, що властиво певною мірою будь-якому науковому дослідженню. У першому варіанті з якихось міркувань були залишені назви іншомовного походження, запозичені в українську мову через російську: *кроншнеп*, *вальдшнеп*, *га́ршнеп*, *бекáс*, *ду́пель* (Grishchenko, 2004). Найменш позбавленим російзмів виявився варіант, прийнятий Комісією із зоологічної термінології в Інституті зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України (rb.gy/inc9uj). Крім щойно наведених назв із західноєвропейських мов, у ньому зберегли значну кількість російських назв. Найбільше це стосується означень куликів як данини виданню М. Воїнственського та О. Кістяківського (1952, 1962). Нині фахівці використовують усі три варіанти залежно від їхніх уподобань або від вимог певних видань. Зокрема, Державний кадастр тваринного світу України (rb.gy/lfvrop) укладено з назвами птахів, наведеними у виданні з найповнішим використанням їхніх питомих українських означень.

Друге десятиріччя XXI ст. стало новим етапом у формуванні національної номенклатури птахів. Воно охопило всю фауну птахів світу. У цей час було опубліковано працю «Вітчизняна номенклатура птахів світу», що містить повноцінну систему українських назв світової орнітофауни, яка містить назви для понад 10 тис. видів, а також назви родів, підродин, родин і рядів, загалом для понад 12,5 тис. таксонів (Фесенко, 2018). Ще І. Верхратський (1869 а) указував на багатство назв-синонімів в українській мові для означення тварин та рослин і на можливість їх використання для позначення іноземних таксонів, споріднених із тими видами, що представлені у вітчизняній фауні. Зазначений спосіб формування національної системи номенклатури птахів світу був одним із головних у новітній праці. Інший полягав у запозиченні назв з інших мов, зокрема з латинської, англійської, іспанської, німецької, французької, польської та словацької. Однак пріоритетнішими варто вважати назви, вживані аборигенним населенням у місцях поширення відповідних екзотичних видів птахів за умови їхньої милозвучності в українській мові. Запропоновано також неологізми, створені на певній основі. Згадане видання містить розділ, у якому вказано, з яких джерел походять українські назви родів як головної ланки для формування системи номенклатури птахів загалом.

Класифікаційна система птахів фауни світу зазнає змін, виокремлюють нові види, роди й родини. Тож відповідно до нових таксономічних уявлень має видозмінюватися й національна система номенклатури птахів світу. Найперше цього потребують швидко оновлювані світові інтернет-бази даних.

Висновки

Формування української номенклатури птахів світу пройшло кілька знакових етапів. Три перші з них були пов'язані з укладанням переліків переважно видів птахів вітчизняної фауни, і останній із трьох відзначився значним зрощенням. Інші три етапи характеризуються розвитком цілісної системи національної номенклатури птахів світу, і вони позначені поверненням до вжитку питомо українських назв. Нині, імовірно, розпочався наступний період цього розвитку, який можна назвати етапом удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верхратський, І. (1864). *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнїї и замітка о волоськім павуку*. Ч. 1. Львів.
2. Верхратський, І. (1869 а). *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнїї*. Ч. 2. Львів.
3. Верхратський, І. (1869 б). *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнїї*. Ч. 3. Львів.
4. Верхратський, І. (1872 а). *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнїї*. Ч. 4. Львів.
5. Верхратський, І. (1872 б). *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнїї*. Ч. 5. Львів.
6. Верхратський, І. (1879). *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнїї*. Ч. 6. Львів.
7. Воїнственський, М.А. & Кістяківський, О.Б. (1952). *Визначник птахів УРСР*. [1-е вид.]. Київ: Радянська школа.
8. Воїнственський, М.А. & Кістяківський, О.Б. (1962). *Визначник птахів УРСР*. 2-е вид. Київ: Радянська школа.
9. Грінченко, Б. (Упорядк.) (1908). *Словарь української мови* Т. 2. Київ.
10. Грінченко, Б. (Упорядк.) (1909). *Словарь української мови* Т. 3. Київ.
11. Кістяківський, О.Б. & Корнєєв, О.П. (1968). *Посібник з зоогеографії*. 2-е вид. Київ: Радянська школа.
12. Марисова, І.В. & Талпош, В.С. 1984. *Птахи України*. Київ: Вища школа.
13. Маркевич, О.П. & Татарко, К.І. (1983). *Російсько-українсько-латинський зоологічний словник: Термінологія і номенклатура*. Київ: Наукова думка.
14. Сокол, І.О. (1992). *История формирования украинской орнитологической номенклатуры*: [Автореф. дис. ... канд. філол. н.]. Ін-т українського мовознавства.
15. Сомов, Н.Н. (1897). *Орнитологическая фауна Харьковской губернии*. Харьков: Типографія Адольфа Дарре.
16. Фесенко, Г.В. (2018). *Вітчизняна номенклатура птахів світу*. Кривий Ріг: Діонат
17. Фесенко, Г.В. & Бокотей, А.А. (2000). *Анотований список українських наукових назв птахів фауни України*. [1-ше вид.]. Київ; Львів.
18. Фесенко, Г.В. & Бокотей, А.А. (2002). *Анотований список українських наукових назв птахів фауни України*. 2-ге вид. Київ; Львів.
19. Фесенко, Г.В. & Бокотей, А.А. (2007). *Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів)*. 3-тє вид. Київ; Львів.

20. Форманюк, О.А., Кивганов, Д.А. & Гайдаш, А.М. (2012). Первая регистрация бурой пеночки (*Phylloscopus fuscatus*) в Украине. *Беркут*, 21 (1–2): 205–206.
21. Шарлемань, М. (1927). *Словник зоологічної номенклатури. Частина 1. Назви птахів (Проект)*. Київ: Державне видавництво України.
22. Шарлемань, М.В. (1938). *Птахи УРСР*. Київ: Видавництво АН УРСР.
23. Grishchenko, V. (2004). Checklist of the Birds of Ukraine. *Беркут*, 13 (2), 141–154.

Hennadii Fesenko

ESTABLISHMENT OF THE UKRAINIAN BIRD NOMENCLATURE IN SCIENTIFIC USE:
A BRIEF OVERVIEW

The period from the middle of the 19th century to the beginning of the 20th century should be considered as the beginning of the creation of the Ukrainian natural nomenclature. At that time, I. Verkhratsky published several lists of specifically Ukrainian names of animals and plants. More than two thousand names of birds are in these lists. The second period of development of the national bird nomenclature fell at the end of the first third of the 20th century and lasted very little. It was distinguished by the fact that M. Scharlemann published a dictionary with approximately 1.900 Ukrainian bird names for almost 400 species. The names mostly related to species of common fauna, and the main names were chosen among them. Since then, they have been widely used. In this dictionary, only a small number of names were to exotic birds. Unfortunately, this period was replaced by the third stage, which lasted from the end of the 1930s to the beginning of the 1980s, when the national nomenclature of birds was subjected to russianization, that is, a significant number of Russian names were used. At the same time, for educational needs, a number of foreign names were introduced into the Ukrainian language to denote species that occur outside of Ukraine. In general, the use of bird names of common fauna was characteristic of these periods. The fourth period of formation of the Ukrainian bird nomenclature began in the mid-1980s and lasted for ten years. During this period, O. Markevich and K. Tatarko published a trilingual zoological dictionary and listed Ukrainian names for almost 860 bird species in it, that is, at that time, more than twice the number of species compared to those found in the domestic fauna. The names referred mainly to Palearctic birds. Expansion of the functioning of the national nomenclature within the framework of the world fauna was initiated at this stage. The fifth stage, for which specifically Ukrainian names were returned to use, took place from the end of the 1990s during the first decade of the 21st century. Based on this, a complete system of the Ukrainian bird nomenclature of the world was formed in the second decade of the current century, i.e. in sixth period. The Ukrainian synonymous names of birds were used to a large extent for this purpose, as well as names from eight foreign languages were borrowed. Currently, changes in the Ukrainian nomenclature system of birds are taking place under the influence of new taxonomic studies.

Keywords: birds, nomenclature, formation, periodization, Ukrainian scientific terminology

REFERENCES

1. Verkhratsky, I. (1864). *Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y terminolohyi pryrodopysnoi, narodnëi y zamitka o voloskim pavuku* [The beginnings of compiling the nomenclature and terminology of nature, folk and a note about the wallachia spider] (Part I). Lviv (in Ukr.).

2. Verkhratsky, I. (1869 a). *Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y termynolohyi pryrodopysnoi, narodnēi y zamiika o voloskim pavuku* [The beginnings of compiling the nomenclature and terminology of nature, folk and a note about the wallachia spider] (Part 2). Lviv (in Ukr.).
3. Verkhratsky, I. (1869 б). *Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y termynolohyi pryrodopysnoi, narodnēi y zamiika o voloskim pavuku* [The beginnings of compiling the nomenclature and terminology of nature, folk and a note about the wallachia spider] (Part 3). Lviv (in Ukr.).
4. Verkhratsky, I. (1872 a). *Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y termynolohyi pryrodopysnoi, narodnēi y zamiika o voloskim pavuku* [The beginnings of compiling the nomenclature and terminology of nature, folk and a note about the wallachia spider] (Part 4). Lviv (in Ukr.).
5. Verkhratsky, I. (1872 б). *Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y termynolohyi pryrodopysnoi, narodnēi y zamiika o voloskim pavuku* [The beginnings of compiling the nomenclature and terminology of nature, folk and a note about the wallachia spider] (Part 5). Lviv (in Ukr.).
6. Verkhratsky, I. (1879). *Pochatky do ulozhennia nomenkliatury y termynolohyi pryrodopysnoi, narodnēi y zamiika o voloskim pavuku* [The beginnings of compiling the nomenclature and terminology of nature, folk and a note about the wallachia spider] (Part 6). Lviv (in Ukr.).
7. Voinstvenskyi, M.A. & Kistiakivskyi, O.B. (1952). *Vyznachnyk ptakhiv URSSR* [Guide to the Birds of UkRRSR] (1st ed.). Kyiv: Radianska shkola (in Ukr.).
8. Voinstvenskyi, M.A. & Kistiakivskyi, O.B. (1962). *Vyznachnyk ptakhiv URSSR* [Guide to the Birds of UkRRSR. (2nd ed.). Kyiv: Radianska shkola (in Ukr.)
9. Kistiakivskyi, O.B. & Kornieiev, O.P. (1968). *Posibnyk z zooheohrafiu* [Manual to zoogeography] (2-e vyd.). Kyiv: Radianska shkola (in Ukr.).
10. Marysova, I.V. & Talposh, V.S. (1984). *Ptakhy Ukrainy* [Birds of Ukraine]. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukr.).
11. Markevych, O.P. & Tatarko, K.I. (1983). *Rosiisko-ukrainsko-latynskyi zoolohichnyi slovnyk: Terminolohiia i nomenklatura* [Zoological Dictionary. Russian, Ukrainian, Latin. Terminology and Nomenclature]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).
12. Hrinchenko, B.D. (Ed.). (1908). *Slovar ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] (Vol. 2). Kyiv (in Ukr.).
13. Hrinchenko, B.D. (Ed.). (1909). *Slovar ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] (Vol. 3). Kyiv (in Ukr.).
14. Sokol, I.O. (1992). *Istoriia formirovaniia ukrainskoj ornitologicheskoi nomenklatury* [The history of formation of the Ukrainian ornithological nomenclature] [Synopsis of PhD thesis]. Kyiv. Institute of the Ukrainian Language of the NAS of Ukraine (in Russ.).
15. Somov, N.N. (1897). *Ornitologicheskaja fauna Har'kovskoi gubernii* [Ornithological fauna of the Kharkiv province]. Kharkiv: Tipografija Adol'fa Darre (in Russ.).
16. Fesenko, H.V. (2018). *Vitchyzniiana nomenklatura ptakhiv svitu* [The Ukrainian Nomenclature of the Birds of the World. Kryvyi Rih: Dionat (in Ukr.).
17. Fesenko, H.V. & Bokotei, A.A. (2000). *Anotovanyi spysok ukrainskykh naukovykh nazv ptakhiv fauny Ukrainy* [The Annotated List of the Ukrainian Scientific Names of the Bird Species Belonging to the Fauna of Ukraine] (1st ed.). Kyiv; Lviv (in Ukr.)
18. Fesenko, H.V. & Bokotei, A.A. (2002). *Anotovanyi spysok ukrainskykh naukovykh nazv ptakhiv fauny Ukrainy* [The Annotated List of the Ukrainian Scientific Names of the Bird Species Belonging to the Fauna of Ukraine] (2nd ed.). Kyiv; Lviv (in Ukr.)
19. Fesenko, H.V. & Bokotei, A.A. (2007). *Anotovanyi spysok ukrainskykh naukovykh nazv ptakhiv fauny Ukrainy (z kharakterystykoiu statusu vydiv)* [The Annotated List of

- the Ukrainian Scientific Names of the Bird Species Belonging to the Fauna of Ukraine (with Characteristics of Status of the Species)*] (3rd ed.). Kyiv; Lviv (in Ukr.).
20. Formanyuk, O.A., Kivganov, D.A. & Gaydash, A.M. (2012). Pervaja registracija buroj penochki (*Phylloscopus fuscatus*) v Ukraine [First registration of the Dusky Warbler (*Phylloscopus fuscatus*) in Ukraine]. *Berkut*, 21 (1–2), 205–206 (in Russ.).
 21. Sharleman, M. (1927). *Slovnuk zoolohychnoi nomenklatury. Chastyna 1. Nazvy ptakhiv (Proekt)* [Dictionary of Zoological Nomenclature. Names of Birds (Project)]. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy (in Ukr.).
 22. Sharleman, M.V. (1938). *Ptakhy URSR [Birds of the UkRSR]*. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR (in Ukr.).
 23. Grishchenko, V. (2004). Checklist of the Birds of Ukraine. *Berkut*, 13 (2), 141–154.

УДК 811.161.2'276.3'373.45:069

<https://orcid.org/0000-0001-9396-8608>

І.М. ФЕЦКО
м. Львів, Україна

ІНШОМОВНА ОСНОВА ТЕРМІНОСИСТЕМИ ПРИРОДНИЧОМУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

У статті визначено місце та роль запозичень у складі української терміносистеми природничомузейної справи. З'ясовано їхній склад та специфіку функціонування різних типів іншомовних терміноодиниць. Обґрунтовано доцільність використання запозичених терміноодиниць у сучасній українській мові. Установлено причини появи значної кількості запозичень у термінній лексиці. Виявлено, що у складі терміносистеми природничомузейної галузі домінують становлять одиниці греко-латинського походження, а також запозичення з німецької, французької, італійської, арабської, голландської мов, що дає підстави говорити про інтернаціональний характер термінології.

Ключові слова: запозичення, іншомовний термін, терміносистема природничомузейної справи, українська мова.

Обґрунтування проблеми. Значну частину лексичного складу будь-якої розвиненої мови становить термінна лексика. Дослідники сучасної української мови констатують, що цей пласт лексичних одиниць переважає в її словниковому складі. Обґрунтованим доказом цього є поява в лексикографічній практиці багатьох термінних словників, у яких проведено стандартизацію, уніфікацію та стабілізацію термінів. За підрахунками мовознавців, в Україні тільки протягом другої половини ХХ століття вийшло друком понад 50 термінних словників та описано понад п'ятдесят різновидів виробничої діяльності суспільства (Пещак, 1999: 167). Уважаємо, що така кількість термінних словників свідчить про системний характер лексикографічних праць та намагання максимально